

Η ζωή στα εργοστάσια του μεταξιού στα χρόνια του μεσοπολέμου και μετά

Μια και αναφερόμαστε στην πόλη του μεταξιού κρίνουμε σκόπιμο να παρουσιάσουμε την περιγραφή για τη ζωή μέσα στα εργοστάσια του μεταξιού του Μαυρικού Σέντερη που τόσο γλαφυρά αναφέρεται σε εκείνη την εποχή για να μάθουν οι νεώτεροι και να θυμηθούν οι γερωντότεροι τα χρόνια εκείνα.

Στη Μαντρούδα τη βορεινή άκρη της μικρής μας πόλης δίπλα στη γειτονιά με τα προσφυγικά σπίτια ήταν κτισμένα τα τρία από τα τέσσερα εργοστάσια του μεταξιού. Το ένα παλιό και μεγάλο τα άλλα δύο νεότερα και μικρά. Το τέταρτο ήταν στην άλλη άκρη της πόλης στο νότο κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό. Αυτό ήταν το πιο μεγάλο από όλα. Ίσως μεγαλύτερο και από τα άλλα τρία μαζί. Τα τρία απ' αυτά τα έκτισαν και τα δούλεψαν στα πρώτα τους χρόνια όπως έλεγαν Σουφλιώτες παπούδες, ξένοι κεφαλαιοκράτες, Ιταλοί. Φεύγοντας όμως για την πατρίδα τους θέλησαν να τα ξεπουλήσουν. Μαλιά ελληνική αρρώστια, το αλληλοφάγωμα, κι εκείνη τη φορά δεν άφησε να τα πάρουν ντόπιοι κάτοικοι, ούτε και κανένας τοπικός συναυτερισμός, αν και μπορούσαν. Τα πήρε ένας καπάτσος, πονηρός γέρο-Εβραίος, ο πάκο-Μπουχός. Τα εργοστάσια δούλευαν όλο το χρόνο, χειμώνα καλοκαίρι, ακόμα και τα χρόνια του μεσοπολέμου, μέχρι τον Οκτώβρη του 1940, που με την κήρυξη του πολέμου έκλεισαν. Το τέταρτο κτίστηκε στα χρόνια του μεσοπολέμου και ανήκε σε ελληνικά χέρια.

Στα πρώτα χρόνια οι ώρες της δουλειάς ξεπερνούσαν και τις δώδεκα ώρες την ημέρα και καλοκαίρι και χειμώνα. Τα αφεντικά, οι Εβραίοι, κανόνιζαν το ωράριο σύμφωνα με τα συμφέροντά τους και τα κέρδη τους. Τότε δεν υπήρχε έλεγχος, δεν υπήρχαν νόμοι για την προστασία του εργάτη. Οι εργάτριες και οι εργάτες στα εργοστάσια και τα δημόσια έργα δούλευαν αγόγγυ στα σαν είλωτες, κάτω από το βλέμμα του επιστάτη, του ντιρέκτορ, όπως τον έλεγαν, και ήταν και ευχαριστημένοι από το μεροκάματο. Δεν μπορούσαν να διαμαρτυρηθούν γιατί με την πρώτη διαμαρτυρία ήξεραν ότι τους περιμένει απόλυση, διώξιμο, στέρηση δουλειάς.

Ολόκληρο το χρόνο, μέσα στη γαλήνη της νύχτας του καλοκαιριού, τις ανταριασμένες νύχτες του Φθινοπώρου και τις κρύες νύχτες του χειμώνα, προτού ακόμα ξημερώσει λαλούσαν οι ντούρες που είχαν τα εργοστάσια και καλούσαν στη δουλειά τις εργάτριες που νύχτα σχολούσαν, νύχτα έφευγαν για το εργοστάσιο και νύχτα γυρνούσαν στο σπίτι τους. Μόλις τελείωνε το λάλημα της ντούρας, ακούγονταν στο καλύτεριμι τα τσόκαρα των κοριτσιών. Κουκουλωμένα για να προφυλάγονται από το αγιάζι της νύχτας, τη βροχή και το χιόνι, βιαστικά, χαρούμενα, τότε με ξεφωνητά και τότε με τραγούδι ακούγονταν μέσα στη νύχτα.

Ξημερώνει αυγή όρσάτη, με το πρώτο το κουλί
λές και κράζει τον εργάτη στη φιλόπονη ζωή.

Πριν να σβήσει καθ' αστέρι με χαρούμενη καρδιά

μένοι, μεσόκοποι και γέροι τρέξτε όλοι στη δουλειά.

Πήγαιναν στην καθημερινή βιοπάλη για ένα κομμάτι φωμί, για ένα ρούχο, ένα φράγκο στο πλάϊ για μια άσχημη ή για μια καλή μέρα της ζωής τους. Συντρόφιές συντροφιάς πήγαιναν. Κάτω από τη μασχάλη σ' ένα δέμα τυλιγμένο με πετσέτα, μέσα σε ένα λαδόχαρτο είχαν τυλιγμένο το φωμί, λίγο τυρί, καμιά χούφτα ελιές, καμιά ρέγγα και κανένα κρεμμύφι. Στο άλλο χέρι κρατούσαν το μπακιρτσούδι τότε με το λαδερό και τότε με το νερόβραστο φαί που

τις πιο πολλές φορές ήταν φασολάδα γιατί δεν μπορούσαν να έχουν κάτι καλύτερο.

Άνοιγαν οι μεγάλες καγκελόπορτες του εργοστασίου σαν να ήταν φυλακές τα κτίριά του. Από τα κορίτσια άλλα πήγαιναν στο σωρό όπου थे μεγάλες κάμαρες ξεχώριζαν τις κουκουλόφουσκες από τα κουφά και τα διπλά. Πιο δύσκολα ήταν για εκείνες που πήγαιναν στα μαντζιλίκια, όπου μέσα σε καζάνια με ζεματιστό νερό έριχναν τις κουκουλόφουσκες και έβγαζαν από αυτές το μετάξι. Άλλες στέγνωναν το μετάξι και σε κλωστήρια έκαναν κλωσμένη κλωστή κι άλλα πάλι οι υφάντρες το ύφαιναν στους αργαλειούς και το έκαναν όμορφο πανί.

Τότε τα μεταξωτά της μικρής μας πόλης ήταν γνωστά σε όλη τη χώρα και πέρα από τα σύνορά της. Τα εργοστάσια έμοιαζαν με κυψέλες μελισσών. Οι κοπέλες εκείνες τότε, εκείνα τα χρόνια, δούλευαν σκληρά, με αγωνία και άγχος, μέσα στο κρύο, μέσα στην υγρασία, στη βρομιά, στους ατμούς στα διάφορα εργαστήρια του εργοστασίου. Πολλές κάτω από αυτές τις συνθήκες της δουλειάς, αχρηστεύτηκαν, χτίκιασαν, πέθαναν. Πέθαναν πάνω στον ανθό τους, προτού ακόμα να χαρούν τη ζωή. Σαν να ήξεραν τι τις περίμενε ακούγονταν το τραγούδι τους μέσα στα κτίρια.

Χαρείτε νιοι χαρείτε νιες τα δροσερά σας νιάτα
γιατί θε ν'άρθει ένας καιρός να τα σκεπάσει η πλάκα.

Τούτη η γη που την πατούμε, όλοι μέσα θε να μπορούμε.

Τούτη η γη με τα χορτάρια τρώει νιες και παλληκάρια.

Μια ώρα ανάπαυλα το μεσημέρι, για να πάρουν μια ανάσα, για κολατσιό. Λίγη ξεκούραση, για να πάρουν καινούρια δύναμη. Έβγαιναν από εκείνα τα υγρά, τα παγωμένα κτίρια, τα γεμάτα μπόχα και παρέες παρέες έκαναν βόλτα στο δρόμο, στο φως και τη ζεστασιά του ήλιου, έξω στον καθαρό αέρα. Ύστερα από μία ώρα ξανά λαλούσε η ντούρα. Τα κορίτσια ξανάρχιζαν τη δουλειά στα εργαστήρια, όπου ερχόταν η ώρα να σχολάσουν, οπότε κουρασμένα γύριζαν στα σπίτια τους. Τελείωνε η εβδομάδα ξημέρωνε το Σάββατο. Έλεγαν Σάββατο πάντοτε να είναι κι όσες ώρες θέλει ας είναι. Εκείνη τη μέρα τα κορίτσια ήταν χαρούμενα. Πληρώνονταν τα βδομαδιάτικα για τη δουλειά τους. Εκείνες τις ώρες ξεχνούσαν και στενοχώριες και κούραση της εβδομάδας. Το χρήμα πάντοτε κυβερνούσε τον κόσμο. Εκείνο το απόγευμα του Σαββάτου κάπως νωρίτερα έφευγαν τα κορίτσια από τη δουλειά. Άλλα πήγαιναν στα μαγαζιά για ψώνια και άλλα με το κομπόδεμα στο χέρι γύριζαν χαρούμενα στα σπίτια τους κι ακόμα γιατί την άλλη μέρα ήταν Κυριακή μέρα για να ξεποστάσουν.

Δούλευαν σκληρά ολόκληρες ώρες τη μέρα ακόμα και τη νύχτα, και αυτό κρατούσε βδομάδες, μήνες, χρόνια, κι ο χορός καλά κρατούσε για τους εκμεταλλευτές Εβραίους που θησαύριζαν.

Κάποτε εξαντλήθηκε η υπομονή τους και άρχισαν αγώνες, διαμαρτυρίες πορείες με μαύρες σημαίες στους δρόμους του Σουφλίου και καλούσαν τους κατοίκους σε συμπαράσταση για δωρη δουλειά, καλύτερο μεροκάματο, για καλύτερες συνθήκες δουλειάς και διβίωσης. Άρχισαν οι συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας μπροστά στο Δημαρχείο και στο κτίριο της Αστυνομίας, συγκεντρώσεις και στην πλατεία της αγοράς. Οι εργάτριες βρέθηκαν αντιμέτωπες με τη Δημόσια Διοίκηση. Από την Πνύκα ακούγονταν για πρώτη φορά λόγους των αγανακτισμένων εργατριών και εργατών, ενάντια στην εκμετάλλευσή τους.

Ήταν τα χρόνια που δημόσια διοίκηση και βιομήχανοι ήταν σύμμαχοι και με διαταγές τους οι χωροφύλακες σκορπούσαν τα μαζεμένα πλήθη των εργατριών στους δρόμους, που ζητούσαν τα δικαιώματά τους, που ζητούσαν ανθρώπινους όρους ζωής. Αυτή ήταν η ζωή τότε στα εργοστάσια της πόλης.